

Praktika loomine *Sotsiaaltöötaja kui meister*

Jean Pierre Wilken

Sotsiaaltöö rakendusala on avar, kuid eripalgeline. Nagu mu kolleeg Hans van Ewijk selle rubriigi eelmises artiklis märkis, ei ole olemas *ühtainsat õiget* sotsiaaltöötaja kirjeldust või *ühtainsat* sotsiaaltöö mudelit. On küll olemas rikkalik teadmiste kogum, kuid sotsiaaltöö on siiski pigem tegevusvaldkond kui institutsionaliseeritud professioon¹. See on nii sotsiaaltöö nõrkus kui ka tugevus. Ühelt poolt võimaldab see vabalt määrata sotsiaaltöö eesmärgid ja sisu vastavalt olukorrale või konkreetse elanikkonna grupi tunnustele ja vajadustele. See hoiab meid paindlikena, kuna meid ei piira üks kindel institutsionaalne keskkond.

Teiselt poolt ei ole sotsiaaltöö selgelt äratuntav teadusharu, tegevuspõllu või uurimisvaldkonnana, mistõttu võidakse selle väärtus kergesti kahtluse alla seada. Kasinuse aegadel võib sotsiaaltöötaja positsioon osutuda nõrgaks. Hollandis ja teistes riikides kaaluvad valitsused, kas palgaliste sotsiaaltöötajate tööd oleks võimalik asendada vabatahtlike tasustamata tööga. See on väljakutse meile, et me selgitaksime, kui võrdvärtuslik ja asendamatu on töö, mida teevad sotsiaaltöö professionaalid.

Kolleeg Hans van Ewijk (2013) tegi ettepaneku kasutada sotsiaaltöö teadmiste kogumi kirjeldamiseks *seitset akent*: kutseala; teooriad; uurimus; eetika; meetodika ja meetodid; poliitika ja juhtimine; professionaliseerumine. Ta väidab, et „sotsiaaltöö professionaal peab valdama kõiki seitset akent. Ta vajab ülevaadet, teoreetilisi teadmisi, võimet oma teadmisi rakendada; ta peab omandama oskused ja meisterlikkuse, lõimimaks eri tasemel ja erilaadseid teadmisi ja oskusi isiklikku kogemusse, ning ta vajab varjatud enesetõhusust, et teha sotsiaaltöö professionaalina tulemuslikku tööd.”

Van Ewijki poolt väljapakutu annab suurepärase raamistiku selgitamiseks, mille eest me seisame, millised on meie teadmised ja milline saab olla meie panus. Ometi on see raamistik väga laiahaardeline ja võib muutuda labürindiks, millesse kerge ära eksida. Mina soovin lisada *kaheksanda akna*, mis võib olla abiks suuna leidmisel. Selle akna nimi võiks olla *praktika loomine*.

Praktikat võib kujutleda kui konteksti, mille raames sotsiaaltöö professionaal töötab. Sellel kontekstil on mitmeid tunnuseid. Paljud praktikad, mida professionaalid oma töös kasutavad, on määratud nii kirja pandud kui ka kirjutamata institutsionaalsete reeglite ja tööviisidega. Professionaalidelt eeldatakse nende reeglite ja tööviisidega kohanemist. Mõnikord viib see huvide konfliktini, kui kliendi huvid on vastuolus teenuseosutaja huvidega. Minu arvates peab sotsiaaltöötaja olema alati kliendi teenistuses (kliendi vajadusi hoolikalt analüüsides) ja mitte organisatsiooni teenistuses, kus ta töötab. See on sotsiaaltöö kui elukutse oluline põhimõte. Sotsiaaltöö on kindlate tõekspidamistega elukutse, mis põhineb õiglusel ja pühendumisel nendele inimestele, kes vajavad professionaalset tuge.

Kliendi poolele asumine võib nõuda vastuollu minekut mõne institutsiooni reeglitega või sõdimist ebaõiglase süsteemiga. Toetudes sotsiaaltöö eetika põhimõtetele, peab sotsiaaltöötaja ise määrama oma praktika. Lisaks määrab praktikad teadmiste kogum, mida sotsiaaltöötaja rakendab ja mis hõlmab ka rakendaja enda andeid ja kogemusi. Professionaal peab määratlema iseenda arusaama sotsiaaltöö üldise diskursuse sees. See on väljakutse igale

¹ Ehkki mõnes riigis on sotsiaaltöö tegevusvaldkond palju piiratum, hõlmates nt ainult kliinilist sotsiaaltööd.

sotsiaala spetsialistile. Isikliku tegutsemisviisi arendamine peab algama juba sotsiaaltöö õpingute esimesel aastal.

Teise, täpsema arusaama praktikast esitab MacIntyre (1985), kes väidab, et praktika ei ole midagi staatilist, sest professionaalil tuleb oma praktika igas olukorras üha uuesti luua. Praktika sõltub asjaosaliste koostööst, kes püüavad saavutada parimat võimalikku tulemust. Iga praktika puhul viiakse ellu tegevusi, mis panustavad selle eesmärkide saavutamisse ja lõppkokkuvõttes nende inimeste heaollu, keda see praktika puudutab ja keda see teenib. Seega tuleb professionaalil iga päev luua oma praktikad uuesti: määrata praktika eesmärk, valida, kuidas seda ellu viia, ja arutleda praktikate üle. See eeldab aktiivset suhtumist, uudishimu ja loomingulisust. Me peame iga kord uuesti valima õiged meetodid ja oskused. Niisiis suurel määral luuakse praktikad tegevuse kaudu ja tegutsedes: see on protsess, kus me peame pidevalt valima lähenemise, mis tundub kõige paremini sobivat selles olukorras soovitud tulemuste saavutamiseks. Kuid see on ka teadmine, et me peame pidevalt kontrollima, kas valitud lähenemine teenib klientide huve. Seega on meie töö olulisimad osad jälgimine, hindamine, refleksioon ja õppimine.

Mina pean sotsiaaltöö professionaale meistriteks. Meisterlikkus on „soov teha oma tööd hästi asja enda pärast, luues sellega elulisi malle”, nagu ütleb Sennett (2009). Meistri sisemine väärtus seisneb millegi *hästi* tegemises, püüdluses suurima pädevuse poole, kasutades selleks õigeid töövahendeid, omandades oskusi, mõeldes tööviiside üle ja rakendades õigeid ressursse. Meister kasutab oma andeid selleks, et elada oma elu nii hästi kui võimalik. Kui kohaldada seda mõtet sotsiaalsetele elukutsetele, siis meisterlikkus on tihedalt seotud kunstiga, kuidas töötada suhete ja suhtlemisega ning nendega vastasmõjus. Selle eesmärgi saavutamiseks me kasutame inimeste ja kogukondadega töötamisel isiklik-professionaalset suhet. Meie ameti peamine eesmärk on aidata inimestel rakendada ja arendada oma võimeid nii, et nende elu oleks nii täisväärtuslik kui võimalik. See ongi sotsiaaltöö keskmes asuv headus.

Viidatud allikad

MacIntyre, A. (1985). *After virtue*. London: Duckworth.

Sennett, R. (2009). *The Craftsman*. London/New York: Penguin Books.

Van Ewijk, H. (2013). Sotsiaaltöö teadmiste kogum, *Sotsiaaltöö* 4, 9–10.

Tõlkinud Inga Mölder